

KONYA'DA YOK OLAN VE YIKILAN TÜRBELER -1-

Konya, tarihî ve kadim bir şehir, bu sebeple Konya baştanbaşa camii, mes-cit, han, hamam ve medrese gibi tarihî eserlerle doludur. Konya'da bunların yanın da pek çokta türbe bulunmaktadır. Diğer tarihî eserler gibi pek çok türbe yok olup yeri kaybolurken, pek çoğu da yıkılıp ya bir kabir veya küçük kabristanlar haline dönüşmüştür.

Aslında türbe ve kabristanlar bir ülkenin tapu senetleri gibidir. Onun için bir İslâm ülkesine giren düş-

M. Ali UZ

manlar ilk defa türbe ve kabristanları tahrip eder.

Tespitlerimize göre Konya'da bunların sayısı yirmiyi aşmaktadır. Araştırmalara devam edildiği takdirde bunların sayısının daha da artabileceğini tahmin ediyorum.

Yok olan veya yıkılan bazı türbelere birlikte bir

göz atalım.

AHMET FAKİH TÜRBESİ

Türbe, adını verdiği Ahmet Fa-

Ahmet Fakih Türbesi üzerine dikilen bina.

kih Mahallesi'nde Köprübaşı Caddesi üzerinde Şecaüddin Camii'nin batısın da ikinci apartmanın altında bulunmaktadır. Türbenin yerini, tarihi Konya mahallelerini yazarken Tapu Kadastro kayıtlarında görmüştüm. Türbe diğer bütün Konya türbeleri gibi etrafındaki arsa ile birlikte satılmış. 1970'li yıllarda türbedeki kemikler alınarak Üçler Kabristanı'na atılmış. Ondan sonra yerine beş katlı bir apartman dikilmiş.

Türbe tapuda 70. Pafta, 520. Ada ve 26. Parselde kayıtlıdır. Büyük bir mahalleye adını veren böyle bir türbenin yıkılması Konya Tarihi için son derece üzücüdür.

KADI HÜRREM ŞAH TÜRRESİ

Şeyh Sadreddin Mahallesi'nde, Şeyh Sadreddin Konevî Türbesi karşısında küçük bir kabristan var, halkta bunu böyle biliyor. Şeyh Sadreddin Mahallesi'ni yazarken yine tapu kayıtların da buranın türbe yeri olduğunu gördüm. Araştırdıca buranın Kadı Hürrem Şah Türbesi'nin yeri olduğu anlaşıldı.

Türbenin bitişiğinde Kadı Hürrem Şah darül hadisî varmış. Zamanla türbe darül hadis ile birlikte yıkılmış. Darül hadis yanındaki binaların altında kalırken, türbede küçük bir kabristana dönüşmüş. Türbe yeri 151 metre kare iken çevresindeki binaların tecavüzü ile bugünkü haline gelmiş. Türbe tapuda 397. Ada, 21. Parselde kayıtlıdır.

Kadı Hürremşah, I. Gıyasettin Keyhüsrev ve I. İzzettin Keykavus Dönemi'nin meşhur kadılarından olup Konya kadılar kadısı Ebul Meali Ahmet'in babasıdır. Tapu kayıtlarında buranın kadimen türbe yeri olduğu, tahrir sırasında 25 Kanuni Sani 1926 tarihinde ihtiyar heyetinin ifade ve tariflerinden de anlaşılmaktadır.

İMAM BEGAVÎ TÜRRESİ

Türbe, Amber Reis Caddesi üzerinde, Turgutoğlu Sokağı'nın girişindeki sol köşededir. Türbe 1950'li yılların başında yıkılarak yerine Ziraat Müdürlüğü lojmanları yapıldı. Türbedeki kemiklerde Sadreddin Konevî Türbesi'nin yanına kaldırıldı.

Konevî Türbesi yanına kaldırılan İmam Begavî'nin kabri.

Amber Reis Türbesi ve Konya Lisesi.

AMBER REİS TÜRBESİ

Türbe Amber Reis Caddesi üzerinde Amber Reis Camii'nin güney doğusunda idi. Yol geçilirken yıkıldı. Cenazeliğinin yol ortasında kaldığını tahmin ediyorum.

Amber Reis, II. Kılıçarslan zamanında yaşamış saray ağalarından Şahabeddin Amber'dir. Şahabeddin Amber'in azat edilmiş bir köle olduğu rivayet edilir. Yıkılan türbenin kitabesi müzeye kaldırılmıştır. Türbenin çevresi bir ara Amber Reis Mahallesi olarak anılmıştır.

BİNTİ HAMİT (PİNTİ HAMİT) TÜRBESİ

Türbe Ayanbey Mahallesi'nde Eşerizade Sokağı'nın doğu köşesinde Binti Hücet Mescidi yanında idi. Günümüze kadar gelemeyen mescit ve türbe yıkılmış halen yeri harabe halindedir.

Binti Hamit, burada bulunan sübyan mektebinin hocası imiş. Bir ara uyuklar gibi olmuş. Uyur-uyanıklık arasında mektebin yıkılacağını, acele çocukları dışarı çıkarmasını söylemişler. Oda hemen çocukları

dışarı çıkarmış. Çocuklar çıkar çıkmaz mektep yıkılmış. Binti Hamit ile ilgili bu menkıbe hâlâ anlatılır.

ŞEKERFURUŞ TÜRBESİ

Türbe yaka yolu üzerinde Hoca Ahmet Fakih Külliyesi'nin karşısındadır. Türbe sağlığında Şekerci Hasan adında bir zat tarafından yaptırılmıştır. Hoca Fakih'in bağlılarından. Tuzu şeker yapma gibi kerametlerinden bahsedilir. Şekerfuruş unvanı ile anılmıştır. Zamanın zenginlerinden bir zattır. Türbe Gömeç Hatun Türbe'si tipine yakın bir planla yapılmıştır.

Türbe ve türbenin içinde bulunduğu geniş arazi Mehmet Salihin Ali adında bir zata satılmış. Halen türbe yeri şeker fabrikasının kuzey girişi yanında olup, türbe cenazeliğine kadar yıkılmıştır. Konyalı türbenin, etrafındaki araziyle birlikte satın alan şahıs tarafından, türbe dolayısıyla arazinin elinden alınacağı endişesi ile yavaş yavaş cenazeliğine kadar yıktırıldığını anlatır. Ve türbenin çinilerle süslü muhteşem bir eser olduğunu belirtir. Sonradan cenazeliğin üzeri Şeker Fabrikası'nın

Şekerfuruş Türbesi.

müdürlerinin birisi tarafından örtülmüştür.

İYNEL VE MAHMUT DEDE TÜRBESİ

Türbe ve yanındaki zaviye Akçeşme Mahallesi'nde bugün Üçler Kabristanı'nın kuzey kapısının karşısındaki petrolün arkasında geniş bir bahçe içerisinde idi. Türbede İynel ve Mahmut Dede adında iki zatın kabri bulunmaktadır. Türbe ve zaviyelerin kapatılmasından sonra türbe, zaviye ve geniş bahçesi İbrahim Toze adında birine satılmış. Muhteşem zaviye ve türbe binası zamanla yıkılmış sonradan yerine toprak damlı basit bir bina yapılmış. Daha sonra bu binada yıkılmış, türbe yapılan okulun girişinde kalmıştır. Türbe ve zaviyenin zengin vakıfları vardır.

AKINCI TÜRBESİ

Türbe ve mescit eski Kız Öğretmen Okulu'nun güney doğu köşe-

sinde idi. Mahrutî ve çift kubbeli Selçuk türbeleri tarzında idi. Bunların yanında bulunan Medresesi ve Saray'ı daha önce yıkıldı. Mescit de türbe de 1930'lu yılların başında yıkılarak Kız Öğretmen Okulu'nun bahçesine dâhil edildi.

KALECELP SULTAN TÜRBESİ

Türbe Kalecelp Mahallesi'nde Erdemşah Mescidi'nin güney bitişiğindedir. Mahallenin yaşlıları türbenin 1900'lü yılların başında mevcut olduğunu ve ziyaret edildiğini anlatır. Şeriye sicillerinde de mahallenin adı Kalecelp Mahallesi yanında Kalecelp Sultan Mahallesi olarak da anılır. Mescidin güney ve doğu tarafında bir de hazire bulunmakta idi. Mescidin etrafı açılırken türbenin bulunduğu yerde bir kabir ortaya çıktı. Hazire sonradan kaldırılmış yerine bir lojman inşa edilmiştir. Son değişiklikte lojmanda kaldırılıp yerine bir tuvalet inşa edildi.

ABDÜLAZİZ SULTAN TÜRBESİ

Türbenin Abdülaziz Mahallesi'nde Abdülaziz Camii'nin haziresinde olduğu tahmin edilmektedir. Abdülaziz Sultan Selçuklu Dönemi

devlet adamlarındandır. Hazire 1924 yılından sonra kaldırılmış ve yeri satılmış ve buraya evler inşa edilmiştir.

Günümüzde de mescide bitişik evler istimlak edilerek mescidin etrafı açılmıştır.

Kalecelp Sultan Türbesi, Erdemşah Mescidi'nin kiblesindeydi.

Erdemşah Mescidi'nin genel görünüşü.

ÇAYBAŞI CADDESİ KONUŞUYOR – 2

Caddemizin renkli insanları vardı, caddemizde değişik olaylar yaşanmıştı, burada çok farklı olaylar sergilenmişti, hasılı bir başkadır benim Çaybaşı Cadde'm deyip işin işinden çıkıvereceğiz. Bu özelliklerin bazıları belki başka mahallelerin caddelerinde de olabilir, görülebilir, yaşanılabilir. Ama unutmayın ki aralarında renk farkı vardır, yaşanmışlık farkı vardır, en önemlisi bizim yaptığımız gibi, yazıya dökülmüşlük yoktur.

MAHALLEMİZE ELEKTRİK GELİYOR!

Ben doğduğumda caddemizde elektrik yokmuş; bunu nereden bilecektim ki. Yıllar geçip de büyüyünce evimizin 150 metre kadar ilerisinde, caddemizin Ulurmak Caddesi'yle kesiştiği köşeye yakın bir yerde bir direk ve o direğin özellikleri ilgimi çekmeye başlamıştı. O direktan sağa sola pek çok tel bir yerlere kadar uzanıp gidiyordu. Sonradan öğreneceğim üzere, caddemizin Ulurmak Mahallesi'ne ait olan evlerine elektrik verilmek üzere, bir yere dikilen direktan sadece o mahallenin nüfusuna kayıtlı olan ailelere elektrik bağlanıyormuş. Hava karardıktan sonra kapının önüne çıktığımızda veya iki kapı ötemizdeki ha-

lamlara oturmaya gittiğimizde biz elimizde seyyar bir lamba ile sokağa çıkıyor ama solumuza dönüp baktığımızda uzaklarda pırl pırl yanan elektrik lambasını görüyorduk.

Eylül 1946'da Hâkimiyeti Milliye İlkokula başladığımda bizim oralar yine elektriksizdi. Ödevlerimi *iskemle* adını verdiğimiz çok çeşitli amaçlarda kullandığımız yarım sandalye diyebileceğimiz bir nesnenin üzerinde yapıyordum.

Duvar bir komşumuz amcam Nuri Çeliker o yıllarda Konya Elektrik İdaresi'nde çalışıyordu. Onun da çabalarıyla ertesi yıl caddenin bizim tarafına da elektrik hatlarının çekilmesi kararlaştırıldı. Hatlar çekildi ama genç yaşta kaybettiğimiz amcam ışıklı günlerimizi göremedi.

Bir gün, caddemizin elektriksiz bölümüne belirli aralıklarla elektrik direkleri atılmaya başlandı. Motorlu araçların geçmediği bir ara cadde olduğu için yolumuzun çayın aktığı tarafında bir direk ordusu oluşmuştu.

Bu arada komşularımız arasında tatlı bir telaş başlamıştı. Lambalar bütün direklere değil de direk atlayarak bağlanacaktı. Evimizin karşısında ve biraz ilerisinde birer çıkmaz sokak vardı. İlkinde birkaç aile otururken

ikincisinde bir aile oturuyordu. Herkes kendi sokağının karşısına lambalı direğin gelmesini istiyordu. Ancak ölçümler, bizim yıllarca gıpta ile baktığımız caddeimizin hemen başındaki komşu mahallenin direğine göre ayarlanacaktı. Derken önce teller çekildi, evlere cereyan sağlandı ve sıra geldi lambaların bağlanacağı direklerin belirlenmesine. Ölçüldü, biçildi ve lambalı direkler işaretlendi. Ve bizim evin karşısındaki direk ne mi oldu? Lambalı olurdu. Bunda çıkmaz sokağın birkaç aileye açılmasının rolü de ol-

muştu. Hatta o günlerde o sokağın son tarafına lambalı bir direğin çekilmesi istenilmişse de gerçekleşmişti.

Yıllar sonra bütün direklere lamba bağlandı. Ama ilk yılların dedikodumsu konuşmaları sürüp gitti.

Bir de gelen görevliler önce telleri sonra da lambaları bağlamak için direklere tırmanıyorlardı. Ayaklarına bağlanan özel tırnaklı ek ayak giyecekleri ile direklere kolayca tırmanıyorlardı. O günlerin bu şaşırtıcı ye-

niligini hatırlayanlar elbette vardır ama günümüzde özel yuvalı yükselticilerle bu işi yapanların acaba kaç tanesi eskilerin o cam-bazvarı işlerini biliyorlardır?

ÇAYIMIZIN TEMİZLENMESİ

Bu satırları okurken lütfen 70-75 yıl öncesini düşününüz. Elbette gençler, ‘Biz yokuz hocam.’ diyecekler. O zaman hâlâ okuyabilen yaşlılarıma sesleneceğim. Hele bir zaman tüneline girip üç çeyrek yüzyılı bir yumağa sarıveriniz. Bakalım bu anlatacaklarımı hatırlayacak mısınız?

Caddemizde baştan sona kadar bir çay akardı. Siz bu çayı coğrafya kitaplarındaki çaylarımızla karıştırmayınız, hele hele Bakırçay benzeri akarsularımızla hiç karıştırmayınız. Bizimki, kim bilir nerelerden ve kaç kilometre ötelere akıp gelen bir akarsu... Eni bir metre kadar olan bir akarsu... Derinliğine gelince... Bu konuda kesin bir ölçü vermek mümkün değildir. Sebebine gelince şöyle bir gelişmeden söz etmemiz gerekecek.

Son bahar gelip de çayımız önceleri cılız, sonraları gürül gürül akarken kim bilir nerelerden neleri alıp getiriyor. Gücü yettiği halde bazılarını daha uzaklara taşıyamıyor, çayımızı uygun yerlerinde suyun dip taraflarına bırakıp gidiyor. Bahar gelip de suyumuz gelişinin tersine, gün geçtikçe cılızlaşacak, zamanla susuz kalıp kuruyacaktır. Yaz yaklaşıncan ısınan havanın etkisiyle çayın zemininde çatlaklar hasıl eden bir kurumuş çamur tabakası oluşacaktır. Bir başka yazımda

bu durumdan biz çocukların kendilerine nasıl bir eğlence çıkardıklarını anlatmıştım. (“Çayda İvır Zıvır Avı”, *Ben de Çocuk-tum*, 2019, 13-14).

Yaz geçip de sonbahar göz kırpmaya başlayınca, bizim caddemiz gibi çayı olan cadde ve sokaklarda belediyenin ekipleri doluşmaya başladılar. Görevleri, suyla gelen artıklardan oluşan yükselticileri kürekle kazıyıp yolun üzerine atmaktı. Böylece çayımızın derinliği eski şekline dönecek, kışın gem vurulamayan azgın suların taşmasının önüne geçilecekti.

Cadde boyunca biriken bu fazlalıklar, daha sonraki günlerde gelen kamyonların kasalarına kürekle atılacak ve bilemediğimiz bir yerlere dökülmek üzere alınıp götürülecekti. Bu tür bir temizliğin yapılmasının zorunluluğuna inanan birisi olarak o günlerin doğurduğu tehlikeleri de hatırlamadan edemiyorum. Sular bazen öylesine azgın olarak gelirlerdi ki caddemizdeki köprülerin altına sığmaz, caddenin üzerine kadar taşardı. Böylece ana sular çayımızda akıp giderken taşkın sularımız caddenin üzerinde ince bir tabaka oluşturarak yayılıp giderdi. Bu tür azgın sularla ilgili bir hatıram için şu yazıma bakılabilir: “Kürek Gittiii...”, *Ben de Çocuktum...*, 2019, 43-44)

1970’li yılların başında çayımıza su verilmeyeceği kesinleştiği için işin kolayına kaçılıp bizim caddenin kanalizasyon sorunu çözülürdü. Hazır kazılmış (!) çay varken ilgililer gereğini yapıp

bir çıkış yolu buluverdiler. Araya giren 50 yıllık kuşaklar bu faydalı ve tehlikeli suların hatıralarından da mahrum kaldılar. Artın ne ıvır zıvır avlanacak çaylar kaldı, ne de azgın sulara kaptırılacak kürekler... Bu anlattıklarımızı, eğer hâlâ masal dinleyecek çocuklar kaldıysa, 'Bir varmış, bir yokmuş...' diye masal niyetine anlatabilirsiniz.

SOKAK DUVARLARINA KÂĞIT SAKLAMAK

Çocukluk yıllarımın bu duygulandırıcı hatırasını ileri yaşlarımda hatırlayınca aklıma hep millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy gelir. Ne güzel anlatıyordu *Safahat*'ında. O, anlatmakta olduğu olayı bir örnekle renklendirmek için Mevlâna'dan aldığı bir hikâyeyle süslendirir. Şirimiz şu beyitle başlar:

Şu fıkrasıyla, hakikat *Cenâb-ı Mevlâna*,

Nigâh-ı ibrete açmış cihan kâdar mâna

Ve Akif olayı anlatmaya başlar: Evinin harap halini gören sahibi duvara yıkılmaması için seslenir. Duvar ona yıkılmadan önce haber vermelidir. Bir gün duvar yıkılır ve ailesi duvarın altında kalarak ölür. Bunun üzerine ev sahibi duvara niçin kendisine yıkılacağına dair haber vermediği için sitem eder. Dile gelen duvar ise, kendisinin sık sık haber verdiğini, ama dikkate alınmadığını, yarık sanılan ağzının bir avuç çamurla kapatılıverdiğini şu son beyitle söyleyiverir:

Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen

Ziyade söyleyemezdim, susardım artık ben!

(*Safahat*, *Altıncı Kitap* / Fâtih Kürsüsü'nde)

Demek ki duvarların da dilleri varmış da biz insanlar onların seslerini duymuyormuşuz. Geleli bizim Çaybaşı'mızın duvarlarına...

Caddemiz üzerindeki evlerin tamamı kerpiçten yapılmıştı. Tabii temelleri farklı idi. İçlerinde birkaç tane çıkartmalı (cumba) olanları da vardı. En gösterişli ev Nurullohoğlu Ailesi'nin evi idi. Yapılış tarihleri farklı olan bu kerpiç duvarların yaşlanmış olanlarında eskimeler, yıkılma alametleri görülürdü. Bunlara ek olanak biz çocukların kış aylarında çalı iğdelerine konan serçeleri avlamak (!) için kerpiç duvarların yapısında gözümüze işen ve sapan taşı olmaya uygun olduğunu sandığımız taşları, sapanın ucuyla kanırtırken oluşan yaralanmaların da rolü vardır.

Caddemizden geçmekte olan ve hemen hemen hepsi orta yaşın üzerinde olan nineler sağda solda gördükleri minik kâğıt parçalarını yerden, alır, anılan duvar yarıklarına sokuştururlardı. Bu kâğıt parçaları genellikle gazete parçaları idi. Ancak o kâğıtları alıp duvar yarıklarına sokak muhterem ninelerimize göze üzerlerinde Kur'an yazıları vardır ve onların yerde, ayak altında bulunmaları doğru değildi. Bu hanım ninelerimizin tamamı okuma yazma bilmedikleri için bütün yazılı kâğıt parçalarını aynı güzel niyetle yerden alınırdı.

Bu olayı bir günümüz insanı-

nın davranış biçimlerini karşılaştırarak değerlendirebilirsiniz.

ARKAYA KAMÇI...

Günümüz Konya'sında acaba faal olan f/payton var mı? Bir zamanlar ayrıca körük ve landon adını da verdiğimiz bu arabaların Mercedes görevi üstlendiğini bilenlerimiz halen hayattadırlar. O yıllarda bu arabalarla gelin alma yillirdi.

Bu arabaların özel yapısı için bir yerden fotoğrafını bulup bakıveriniz. Yalnız bizim özellikle görmenizi istediğimiz yanı, arka tarafıdır. Orada, arabanın yerden yarım metre kadar yüksek bir yerinde, yere paralel olarak uzanan sağlam bir tahta parçası uzanır. Biz yaramazlar, ne zaman bir payton görsek hemen sürücüyü belli etmeden hemen oraya atlayıp ayaklarımızı yerden kesiveririz. Böylece bir süre araba sefa-

sı (!) sürmüş olurduk. Canımızın istediği yerde de iniverirdik.

Bizlerin bu yaramazlıklarını bilen bazı sürücüler o tahtanın üzerine özel çiviler çakar, biz çocukların elleri oralara değer değer yaralanırdı. Tabii bu davranışımız çok tehlikeli bir eğlence olup çıkıyordu.

Bazen de o tahta parçasının üzerine otururcasını arabaya tutunan birileri varsa başkaları hem sürücü amcaya ihbar edili-verirdi:

“Arkaya kamçı, arkaya kamçı...”

Bu uyarıya kulak veren sürücü amca, elimdeki kamçıyı bu sefer atlarına değil, arkaya asılanlara savuruverir. Ancak öyle ustalıkla savuruverirdi ki kamçıyı yiyen, ‘Vay anam’ diyerek kendini yere bırakıverir.

Oyun alanı veya doğru dürüst oyuncak vardı da oynamadık mı!

HAFIZ ZEKÂİ VE MAHMUT SURAL İLE İLGİLİ HATIRALAR

Dr. Ahmet Baltacı

Yıl 1955 Konya-Bordabaşı Mahallesi Demirci Mescidi İmam-Hatibiyim. Cemaatimizden Galatalı Hafız diye meşhur Mahmut Sural'ın babası Hacı Hakkı Sural benim devamlı cemaatimdendi.

Bir gün bana: "Hafız! Yarın akşam bize Hacı Zekâi gelecek sen de gel" dedi. Arapça ezan yasaklanınca, Aziziye Camiinin müezzinliğini bırakıp, Medine'de mücavir olarak yaşadığını duyduğumuz ve görmediğimiz Hâfız Zekâi Efendi'yi o gece sohbetinde tanıma bahtiyarlığına erdim. Ev sahibi Hâfız Mahmut'la önceleri beraber mevlit okurlarmış. Her ikisi de sesleri dâvudi, hem yüksek hem de tatlı. Mahmut Sural ve Hafız Zekai Efendiler o gece evvelce okudukları ilahileri okudular, çoştular, kasideler söylediler. Yirmi-yirmi beş senelik hasretlerini giderdiler. Biz de çok tatlı bir gece geçirdik. Şu anda bile o geceyi hatırlarken manevi bir haz duyuyorum.

Hepsi rahmetli oldu. Allah hepsine rahmetiyle muamele etsin. Âmin.

HACI ZEKÂİ EFENDİ VE KIBRIS'A GİDİŞİ

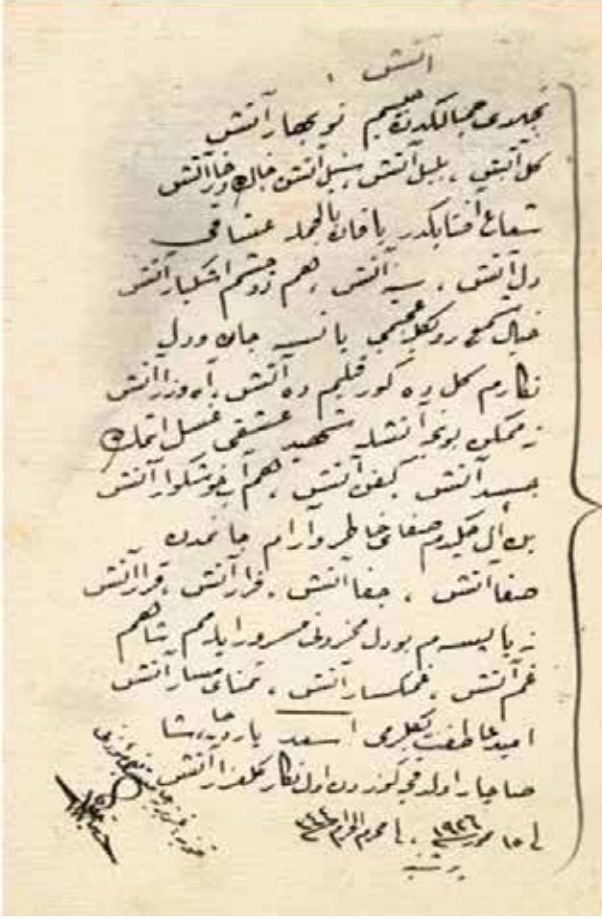
Ankara'da Diyanet işleri Başkanlığında görevli olduğum sı-

Mahmut Sural

Hafız Zekâi (Sarsılmaz) Efendi (1313:1897-1977)

Hafız Zekâi Efendi'nin el yazısı

rada Hacı Zekâi Efendi de Hacı Bayram Camii'nin İmam-Hatibi idi. sadece cemaati tarafından değil, herkesin tanıyıp sevdiği bir insandı. Çok cömertti. Ankara'ya bir iş için gelen din görevlileri, heyetler genellikle sabah namazlarını Hacı Bayram Camii'nde kılarlardı. Diyanet İşleri Başkanlığının binası da o zaman oraya yakındı. Zekâi Hoca misafir hocalara mutlaka bir Kur'an-ı Kerim okutur, sonra da onlara sabah kahvaltısı yaptırmadan bırakmazdı.

Kendisini tanıtmak istediği zaman, cüzdanını çıkarır orada çok güzel Osmanlıca yazılmış

“Hiç” yazısını gösterir “Bu benim kimliğim. Bu yazının iki manası daha var. 1.bu cüzdan hiç boş kalmaz, 2.buraya gelen hiç durmaz” dermiş.

Bu kadar cömert olmasına rağmen kendisine: “Hocam! Beni tanıdın mı? diyenlere, “Sofrana besmele çektim mi?” diye sorar, “Yok!” derse, “Seni nereden tanıyayım?” diye cevap verirdi.

Eskişehir Müftülüğüm sırasında Ankara'ya bir heyet göndermiştim. Heyete: “Gece erken çıkın, sabah namazını Hacı Bayram Camii'nde kılın, hoca Efendiye de selam söyleyin!” demiştim. Sabah namazından sonra onların hepsine bir Kur'an okutmuş, çorba içirmiş, bırakmamış, demiş ki: “ Duydum ki, bana sütsüz imam diyorlarmış. Gelin sütlü müyüm sütsüz müyüm ispat edeceğim” diyerek onları sütçüye götürmüş ve süt içirmiş, sonra yol vermiş.

Tabii çorba ve süt içerken tatlı sohbet de yapmış. Bu arada heyette bulunan Tatar arkadaşta takılmış ve Tatarca uzun bir de şiir okumuş. İlk beyti hatırımda kalmış:

“Şil böregge may gerek

Aru kızga bay gerek” buradan Zekai Hoca'nın Tatarca da bildiği anlaşılıyor.

KIBRIS'A GİDİŞİ

Konya'dan ayrılıp ilk defa Kıbrıs'a gidişini bir sohbette şöyle anlatmıştı:

Aziziye Camii'nde müezzinim. Ezanın Türkçe okunma

emri çıktı. Minare de “Tanrı uludur...” diye başlayarak ezan okuyorum, içime sinmiyor. Minarenin içinde bir de Arapça ezan okuyorum. Ama o beni tatmin etmiyor. Dayanamadım Kıbrıs’a gitmeye karar verdim. Orada Arapça ezan yasak değildi. Bir de o sırada Kıbrıs’a gitmek için pasaport gerekmiyordu.

Belviranlı İsmail Efendi’den iki sandık kaşık aldım. Soran olursa Kıbrıs’a kaşık satmaya gidiyorum diyeceğim. Adana’ya gittim. Kıbrıs vapuruna bindim. Vapur öğleye yakın Magosa Limanına vardı. Ben sandıkları falan unutmuşum. Hemen Limana yakın Lala Paşa Camii’ne koştum. İmam tek başına cami avlusunda, çenesini bastonuna dayamış oturuyor:”Hocam, ezan okumama müsaade eder misin diye” sordum:”İşte minare orada git oku” dedi.

Zekâi Efendi anlatıyor: “Nasıl okudum bilmiyorum. Yalnız Rumlar meydana doluştular, Türkler Camiye koşuyor, kimi abdest alıyor. Kalabalık bir cemaatle namaz kıldık. Sohbet ederken vapurda benim sandıklarım olacaktı dedim. Biz getirelim dediler hemen getirdiler. Ne var bunlarda dediler, kaşık var dedim. Ne olacak diye sordular. Satılacak... Kaç kuruş? Tanesi 5 kuruş dedim. Hemen kapışverişler, Keşke 10 kuruş deseymişim” diyerek bizleri güldürdü.

Magosa’da bir kaç gün kalınca Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi Lefkoşe’ye çağırır ve orada O’na müezzinlik görevi verir. Bu ara-

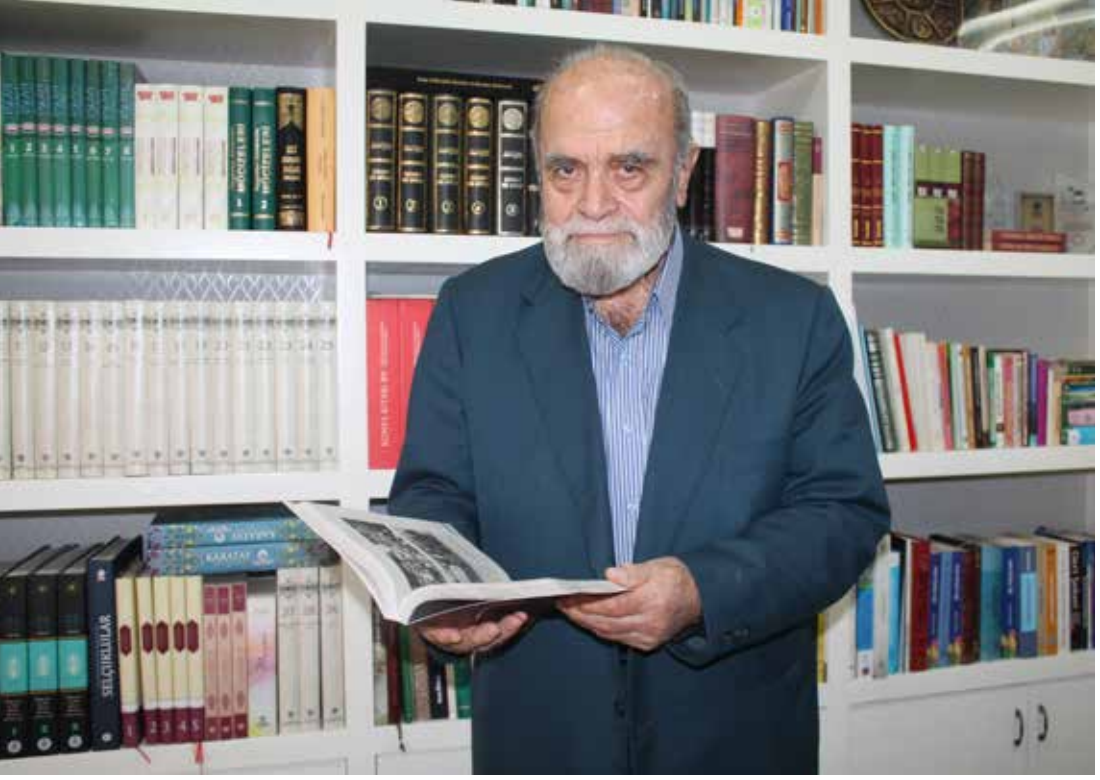
da hanım da gelir. Fakat Kıbrıs’ın dini konulardaki lâkaydılığı hoşuna gitmez. Medine’ye gitmeye karar verir. Hanımı gitmek istemez: “Dillerini bilmediğim yere gitmem” diye diretince, mektupla kayınbiraderini çağırır. Hanımını onunla Konya’ya gönderir. Kayınpederi kızına niye geldiğini sorar. Kızı anlatınca öfkelenir. Senin yerin kocayın yanı, üstelik her Müslüman’ın can attığı Medine’ye gidiyor diyerek aynı gün geri gönderir. Karısı üç gün sonra geri gelir. Oradan Medine’ye gider. İşte evlilik bağları böyle güçlü idi. Günümüz de böyle kız baba-sına rastlamak pek mümkün değil herhalde. 1950 den sonra ezan serbest bırakılınca Türkiye’ye döner. Hacı Bayram Camii’nin imamlığından emekli olur. Bu son durumları ben de yakinen biliyorum.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANI İLE BİR SOHBETİ

Hacı Zekâi Efendinin Hacı Bayram Camii İmam-Hatibi olduğu tahminen 1957-1959 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu idi. Hacı Zekâi Efendi ile Eyüp Sabri Bey gençlik dönemlerinden beri, ikisi de Konyalı oldukları için, tanışırlar ve birbirleriyle samimidirler.

Bir ziyaretinde Zekâi Efendi maaşının azlığını anlatmak ister ve derki:

“Reis Bey! Ben bir hesabın içinden çıkamıyorum, yardım eder misin”? Eyüp Sabri Hayırlıoğlu;

“Hayır, olsun Deli İmam! Ne hesabı imiş o?” deyince, Zekâi Efendi;

“Ben 75 lira maaş alıyorum. 90 lira ev kirası veriyorum. Bir o kadar bakkala, bir o kadar kasaba veriyorum. Elektrik-su parası var. Benim misafirlerim eksik olmaz, 100 liradan fazla onlara harcıyorum. Maaşımdan bana ne kalıyor? İçinden çıkamadım” der. Eyüp Sabri Hayırlıoğlu gülererek;

“O hesabın içinden ne sen çikabilirsin ne de ben” der ve gü-lüşürler.

Bu konuda kısa bir bilgi arz edeyim. Ben 1952 yılında ilk Sahibata Camiinde müezzinlik görevine başladım. 60 lira alıyorum, iki lira da mutemetlik kesiliyordu. 1957 yılında toplam 75 lira oldu. Bizim aldığımız

maaş değildi “S” cetvelinden ücret olarak veriliyordu.

EZANIN ARAPÇAYA DÖNÜŞÜ

18 Temmuz 1932 tarihin de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Arapça ezanın, Türkçe okunmasına karar verilmişti. Bu durum 1950 yılına kadar devam etti.

İktidar değişikliğinden sonra Türkçe ezan tekrar Arapça okunmaya başlandı. O gece bu konuya da temas edildi.

Konya’da ilk Türkçe ezan Mahmut Sural ile Hafız Yahya tarafından Arapça ve çifte ezan olarak okunur. Ezanı dükkânlarının önüne çıkan bütün esnaf gözyaşları içerisin de dinler. Halk bu olayı adeta bayram gibi karşılar.

AKLIMA TEKKELER GELİR*

Mustafa
ATAMAN

Haftanın belirli gününde, her akşam saatlerinde başlayan ve TGRT' nin Huzura Doğru programının sonuna Türk Tasavvuf musikisinin bir parçasını teşkil eden o güzelim ilahileri dinlediğim zaman, eski Tekkeler hatırıma, yapılan “zikirler” gözlerimin önüne gelir; bir müddet maziye dalar, kendimden geçecek hale gelirim.

İlkokuldan sonra; **Zeynelâbidîn Efendinin** kardeşi **Ziya Efendi** tarafından, müspet ilimlerin de okutulduğu “İslâh-ı Medârise” devam ederken babamın vefatı, bir hafta sonrada medresenin kapanması üzerine annem, başka yol gösteren olmadığından dolayı sanat öğrenmem için mahallemizin müezzinini “Tiftik ve yünden külâh” yapan **“Sofu Ahmet Efendinin”** yanına verdi. Bu zat aynı zamanda; o yıllarda şehrimizde mevcut her bir haftanın muayyen günlerinde “zikir yapılan” dört Tekkeye de devam eder, beni de götürürdü.

Çocukluk yaşının sonları, gençlik çağının başları; günaha batmamış, masum bir yaşayış içinde bulunmanın tesiri ile o senelerdeki “tekkelerdeki” terbiye ve âdâp, yapılan “Zikirler” ile çok güzel sesli “zâkirler” tarafından okunan ilahi ve Naat-

ler beni “âdetâ mest ederdi. Çünkü hepsinde “İhlâs, samimiyet, hüsn-ü niyet” ve nihayet “Cenâb-ı Hakkın rızasını tahsil, lütuf ve keremine nail olabilme maksat ve ümidi” vardı. Müritler arasında her sınıf insan mevcuttu. Esnafı, memuru, asker ve saire bulunurdu.

“Zikir” in sona ermesi üzerine gidenler gider, isteyen kalır, şeyh ile yapılan sohbeti takip eder, manevi haz duyardı. Mevlilik hariç, dört ayrı tekke vardı. İkisinde “Kadirî, birinde Nakşî, diğesinde Rifai” usulü zikir yapılırdı. Biri şimdiki Hâkimiyeti Milliye İlkokulunun kuzeyinde olup adı “Yağlıtaş” ve şeyhi **Çerezci Mustafa Efendi** idi. Diğeri, halen Kızılay tarafından hastane olarak kullanılan; eski Buğday Pazarı civarında, oldukça geniş bir mezarlığın ortasında bir camii ve külliyesi ki, adına **Misk-i Emir** denir, Şeyhi de **Mısırlı Mehmet Efendi** isminde bir zattı.

Üçüncüsü; Uluğbey Mahallesi **Gazeler Camii** idi. Burada Nakşî zikri yapılır. Şeyhi Sıtkı Efendi idi. Bu zat aynı zamanda “Hâkkak” yani mühürçülük yapardı.

Dördüncü tekke, eski Doğumevinin kuzey tarafında **Ebu İshak** adı ile anılır. Şeyhi sanı-

(*) Konya Postası17 Mayıs 1995

Kazerûnî Tekkesi.

rım Arnavut veya Boşnaklı ama ismi şuan hatırıma gelmedi.

Birde çok gür sesi zâkir, yani ilahi ve naat okuyana şahıstan bahsedeyim. Mevleviliğe intisap maksadıyla, omzuna postunu alarak Sivas'tan Konya ya gelen bu zat "Adı Ahmet" Mevlevilikten vazgeçip sanırım Kadiri tarikatını seçer.

Öyle bir sesi var ki, bir zikir esnasında Misk-i Emir tekkesinde naat okurken pencerelerdeki camlar zıngırdamaya baş-

ladı. Sanki dışarıda çok kuvvetli rüzgâr esiyormuş gibi ve çok kimse öyle zannetmişti. Hâlbuki hava güzel, rüzgâr filanda yoktu.

O sesin ne kadar gür olduğuna dair ikinci misal ise:

Bir gün öğleden evvel hükümet binasının önünde Vilayet erkânı, tanınmış din adamları ve halk toplanmış, devam eden İstiklal Savaşında ordumuzun zaferi için konuşmalar yapılıyor, dualar ediliyor, o arada Sivaslı Ahmet Efendi de yerde bir Ezan-ı Muhammedi okuyor. Bende orada bulundum. Eve geldiğimde rahmetli annem "Oğlum namaz vakti değildi ama bir Ezan okundu acaba neden?" diye sordu. O zaman Hatırlayıp kendisine olup bitenler hakkında malumat verdim.

İşte böyle... Onun içindir ki, o güzelim ilahi ve Na't-i şerifleri duyduğum zaman, o "tatlı, zarrarsız, faydalı" günleri hatırasını yaşar, kendi kendime "Tekkeler kapatılmasaydı' ne olurdu acaba?" diye düşünürüm.

Tekke Gazelers caminin yanındaydı.